

Asia: VN/28134/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pidättekö ehdotettua sääntelymallia tarkoituksenmukaisena?

Ehdotettu sääntelymalli vastaa pääosin uudistuksen toimeksiantoa ja korjaa Valtiokonttorin mielestä joitain korvausmäärien osalta esillä olleita haasteita. Ehdotukseen sisältyy kuitenkin mahdollisuus kokonaiskorvauksen alentamiseen tai korottamiseen, ja tämä mahdollisuus ei Valtiokonttorin mielestä edistä

uudistukselle asetettuja tavoitteita. Valtiokonttori haluaa tuoda esille, että ehdotuksessa tulisi paremmin huomioida valmistelun aikana esiin tuotu tarve automaattisen päätöksenteon edistämiseksi sekä tiettyjen korvausmääriin vaikuttavien olosuhteiden huomioimisen joko säännösten tai vähintään

perusteluissa. Sääntelyssä tulisi vielä tarkemmin huomioida harkinnanvaraisten elementtien poistaminen ja selkeästi määritellä korvausmäärään vaikuttavat tekijät.

Näkemyksenne korvausmääristä?

Laissa säädetyt euromääräiset korvausmäärät luovat edellytykset automatisoidun päätöksenteon käyttöönotolle. Korvauksenhakijan näkökulmasta esitys lisää oikeusvarmuutta, läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta.

Vajailta vuorokausilta maksettava kokonaisvuorokausikorvaus selkeyttää ja yksinkertaistaa korvauksen laskentatapaa. Lisäksi selkeät euromääräiset ala- ja

ylärajat laissa lisäävät korvauskäytännön yhdenmukaisuutta, vähentävät harkinnanvaraisuutta, parantavat korvausten ennakoitavuutta ja mahdollistavat

sujuvamman korvauskäsittelyn. Valtiokonttori katsoo, että esitysluonnoksessa on kirjattu hyvin kärsimyksen määrän arvioinnissa vakiintunut korvauskäytäntö

esimerkiksi vapaudenmenetykseen liittyvän julkisuuden ja terveydentilan heikentymisen osalta sekä vapaudenmenetyksen vaikutuksesta perhe- ja sosiaalisiin suhteisiin.

Valtiokonttori haluaa kuitenkin huomauttaa, että automaation edistäminen vaatii säännöksiltä tai vähintään perusteluilta harkinnanvaraisten elementtien minimointia ja kaavamaisuutta. Esimerkiksi tilanteet, jolloin poiketaan 120 euron vuorokausikohtaisesta korvauksesta, tulisi määritellä tarkemmin. Tällaisenaan vaikuttaa siltä, että korvaustasot jäävät vielä Valtiokonttorin ja tuomioistuinten ratkaisukäytännössä muodostuvaksi, mikä ei edistä uudistuksen tarkoitusta. Esimerkiksi säännökohtaisissa perusteluissa (HE-luonnos s. 42) mainitaan nyt, että: ” Mitä vakavampaan epäiltyyn rikokseen vapaudenmenetyks

on perustunut, ja mitä ankarampi rangaistus rikoksesta on ollut odotettavissa, sitä korkeampi korvauksen tulisi olla.”

Näkemyksenne korvauksen määrän arviointiin vaikuttavista seikoista, mukaan lukien siitä, että vapaudenmenetyksen kesto ei enää vaikuttaisi vuorokausikohtaiseen korvaukseen?

Valtiokonttori pitää perusteltuna, että vapaudenmenetyksen kesto ei enää vaikuttaisi vuorokausikohtaisen korvauksen määrään, sillä tämä on johtanut kohtuuttoman suuriin korvauksiin. Mitä selkeämmin korvauksen määrän arviointiin vaikuttavat seikat on todettu laissa tai hallituksen esityksen perusteluissa,

sitä selkeämpää on korvauskäytäntö. On tarkoituksenmukaista, ettei vapaudenmenetyksen kesto vaikuta korvauksen määrään kahteen kertaan, kuten esityksessä on todettu.

Näkemyksenne mahdollisuudesta korottaa tai alentaa kokonaiskorvauksen määrää (4 a § 4 mom.)?

Valtiokonttori ei pidä kokonaiskorvauksen korottamisen mahdollisuutta perusteltuna. Kokonaiskorvauksen korottaminen lisää tulkinnanvaraisuutta, voi johtaa

korvaustason nousuun vastoin uudistuksen tavoitteita ja todennäköisesti lisää kanteiden määrää tuomioistuimessa. Mikäli korotusmahdollisuus säilytetään,

tulisi sen soveltamisala rajata selkeästi poikkeuksellisiin tilanteisiin ja hallituksen esitykseen tulisi kirjata esimerkinomaisesti tapauksia, joissa korotusmahdollisuutta sovellettaisiin.

Valtiokonttori katsoo, että kokonaiskorvauksen alentamisen mahdollisuus on perusteltua. Kohtuullisuusarvioinnissa tulisi kuitenkin aina voida arvioida myös sitä, onko korvausta ylipäätään kohtuullista maksaa. Tämä koskee esimerkiksi tilanteita, joissa tutkintavankeusaika on kokonaisuudessaan hyvitetty vankeusrangaistusta vähentäen tai korvauksenhakija on tuomittu rikoksista mutta vankeusrangaistus on tuomittu ehdollisena.

Pidättekö rahamäärien tarkistamisen tapaa asianmukaisena?

Rahamäärien tarkistamisesta on oltava selkeä säännös, jotta hakijat ovat yhdenvertaisessa asemassa riippumatta hakemuksen ajankohdasta. Tarkistamisen

tulee kuitenkin tapahtua riittävän pitkällä aikavälillä, esimerkiksi viiden vuoden välein.

Näkemyksenne siirtymäsäännöksestä?

Valtiokonttori kannattaa esitettyä voimaantulosäännöstä. Se on tarkoituksenmukainen valtion korvaustoiminnan sujuvuuden, kustannusten rajoittamisen ja

automaatiokehityksen kannalta, sillä se osaltaan vähentää kahden eri korvaustason soveltamista Valtiokonttorissa. Mikäli vapaudenmenetyksajan sijoittuminen

ratkaisisi lain soveltamisalan, Valtiokonttorissa tulisi olemaan hyvinkin pitkään, jopa 5–10 vuoden ajan kaksi eri korvausjärjestelmää, mikä aiheuttaisi

huomattavia järjestelmäkustannuksia ja mahdollista epäyhtenäistä korvauskäytäntöä ja eriarvoisuutta korvauksenhakijoiden välille. Vapaudenmenetyksajan

sijoittumiseen perustuva siirtymäsäännös voisi johtaa myös epäselviin ja osin epäyhdenvertaisiin tilanteisiin silloin, kun vapaudenmenetyksestä osa olisi ajoittunut vanhan lain mukaiseen aikaan, ja osa uuden lain mukaiseen aikaan.

Onko esityksen vaikutukset asianmukaisesti arvioitu?

Esityksessä on todettu vaikutuksena viranomaistoimintaan muun muassa, että ”Kokonaisuutena arvioiden viranomaisten vapautuneista resursseista voidaan arvioida aiheutuvan noin 50 000 euron vuotuinen säästö.” Jos uudistus toteutuu ehdotetussa muodossa, on huomioitava, että Valtiokonttorin korvauskäsittelyssä ei mitään todennäköisimmin vapaudu henkilöstöresursseja. Kokonaiskorvauksen korottamista koskeva mahdollisuus tulee aiheuttamaan

lisää harkinnanvaraista pohdintaa ja todennäköisesti lisäämään kanteiden määrää. Lisäksi jos yhteydenpitorajoituksia sekä ehdollista vankeutta koskevia

säännöksiä ei huomioida tarkemmin hallituksen esityksessä, voi tämä aiheuttaa korvaushakemusten määrän ja korvausmenojen kasvua. Myös vuorokausikohtaisiin korvausmääriin vaikuttavat tekijät tulisi selkeämmin määritellä, jotta resurssisäästö olisi mahdollinen.

Onko teillä yleisiä huomioita tai muuta lausuttavaa esityksestä?

Ehdollisen vankeusrangaistuksen huomioiminen

Valtiokonttori pitää välttämättömänä, että ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen asemaa tulisi täsmentää esityksen perusteluissa. Vaikka ehdollinen

vankeus ei muodollisesti sisällä vapaudenmenetystä, siihen liittyy vankeuden täytäntöönpanon uhka, joka heijastaa teon moitittavuutta. Ehdollinen vankeusrangaistus voidaan täytäntöön panna rangaistuksen koeaikana ja määrätä rangaistus ehdottomaksi. Mikäli Valtiokonttori myöntäisi korvauksen myös ehdolliseen vankeuteen tuomitulle, olisi korvaus perusteeton, mikäli vankeus myöhemmin tuomittaisiin ehdottomana. Ehdollinen vankeus voidaan tuomita

suoritettavaksi ehdottomana, mikäli henkilö koeaikana syyllistyy rikokseen. Koeajan pituus on 1–3 vuotta ja syyte koeaikana tehdystä rikoksesta on nostettava 1 vuoden kuluessa koeajan päättymisestä. Jotta korvausta ei myönnettäisi perusteetta henkilölle, jonka ehdollinen vankeusrangaistus myöhemmin määrätään ehdottomaksi, Valtiokonttorin olisi odotettava tieto siitä, onko ehdollinen vankeus määrätty ehdottomaksi. Korvaustoiminnassa näin pitkän, jopa 4 vuoden odotus ehdollisen vankeuden tapauksissa olisi hyvin vaikeaa, sillä korvaushakemukset olisivat ennenaikaisia ja korvauksenhakijoiden olisi odotettava päätöstä useita vuosia. Asiassa olisi hyvä myös huomioida, että ehdolliseen vankeuteen tuomittu voisi saada suuremman korvauksen kuin saman vapaudenmenetyksen samasta rikoksesta kärsinyt sakkorangaistukseen tuomittu, vaikka rangaistuslajina sakon tulisi olla lievempi kuin vankeuden.

Vakiintuneessa korvauskäytännössä ehdollisen vankeuden tilanteessa vapaudenmenetystä on ehdollisen rangaistuksen sisältö ja tarkoitus huomioon ottaen

pidetty rangaistuksen esisuorittamisena kuten ehdottomankin vankeusrangaistuksen suorittamisessa eikä siten ole kyse vapaudenmenetyksestä syyttömänä. On katsottu kohtuulliseksi, että mikäli pidättämisen ja vangitsemisen edellytykset syyksi luetuista rikoksista täyttyvät, korvausta maksetaan vain siltä osin kuin vapaudenmenetysaika ylittää sen määräosan, joka korvauksenhakijan olisi tullut suorittaa ehdottomassa vankeudessa ennen ehdonalaista vapautteen pääsemistä.

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2010:22 todennut, että myös sellainen seuraamus, joka ei sisällä vapaudenmenetystä, kuten sakkorangaistus, voidaan

ottaa huomioon vapaudenmenetykskorvausta alentavana seikkana kohtuullisuusarvioinnissa. Valtiokonttorin näkemyksen mukaan tätä periaatetta on johdonmukaista soveltaa myös ehdolliseen vankeusrangaistukseen, joka sakkorangaistusta ankarampana seuraamuslajina tulee huomioida vähintään vastaavalla tavalla.

Hallituksen esityksen luonnoksessa (s. 44) on kirjattu, että selvyiden vuoksi todetaan, että se, että henkilö on pidätetty tai vangittu jostain rikoksesta epäiltynä

ja sittemmin tuomittu rangaistukseen muista kuin vapaudenmenetyksen perusteena olleesta rikoksesta tai rikosepäilystä, voi tapauskohtaisesti merkitä

sitä, että lain 2 §:ssä ja 3 §:n 2 momentissa tarkoitettu tavoin korvauksen maksamista ei olisi pidettävä kohtuullisena. Valtiokonttori katsoo, että ehdollisen

vankeusrangaistuksen tilanteessa on kyseessä samantyyppinen tilanne, jossa tapauskohtainen harkinta voi johtaa tilanteeseen, jossa korvauksen maksamista ei olisi pidettävä kohtuullisena. Muutoin tilanne voi johtaa siihen, että ehdolliseen vankeuteen tuomitut henkilöt, joiden osalta vapaudenmenetysajalle syyksi luetun rikoksen perusteella on täyttynyt sekä yleiset että erityiset edellytykset, saisivat korvauksen samalla tavoin kuin täysin syyttömät henkilöt, joita ei ole tuomittu mistään rikoksesta.

Valtiokonttori ehdottaa, että ehdollisen vankeusrangaistuksen osalta hallituksen esitykseen kirjataan esitys samansisältöisenä, kun se on ollut kirjattuna lain valmistelun aikana.

Yhteydenpitorajoitukset

Yhteydenpitorajoitusten merkitys kärsimyskorvauksen määräytymisessä jää luonnoksessa osin epäselväksi. Esityksessä todetaan toisaalta, että yhteydenpitorajoitukset sisältyvät peruskorvaukseen eivätkä yleensä ole korvausta korottavia seikkoja, mutta toisaalta viitataan yksittäiseen oikeustapaukseen, jossa korvaus on myönnetty pelkästään yhteydenpitorajoitusten perusteella.

Valtiokonttori katsoo, että hallituksen esityksessä tulisi selkeästi todeta, etteivät yhteydenpitorajoitukset uudistetun sääntelyn nojalla lähtökohtaisesti ole korvausta korottava seikka sillä yhteydenpitorajoitukset on lähtökohtaisesti katsottu Valtiokonttorin vakiintuneessa korvauskäytännössä ja oikeuskäytännössä

(KKO 2025:105, Helsingin käräjäoikeuden tuomio 28.8.2025 L 706/2023/2934, johon Helsingin hovioikeus ei antanut jatkokäsittelylupaa 17.12.2025 S

16/2025/2211)) sisältyneen peruskorvauksen määrään ja tämä on myös hallituksen esityksessä todettu lähtökohta. Lisäksi vakiintuneessa korvaus- ja oikeuskäytännössä yhteydenpitorajoitusten ja yhteydenpitokiellon on katsottu johtuvan tutkittavana olevan rikoksen tutkinnallisista syistä, eivätkä ne johdu

suoranaisesti vapaudenmenetyksestä.

Mikäli yhteydenpitorajoitukset katsotaan korvausta korottavaksi perusteeksi, voi tämä johtaa huomattaviin korvaushakemusten määrien nousuun ja korvauksen myöntämiseen myös tilanteessa, jossa henkilö on ollut vankeusvankina ja siirtynyt rikosepäillyn vuoksi tutkintavankeuteen määräajaksi, saaden

tutkintavankeusajan kuitenkin täysimääräisesti hyväksi luetuksi vankeusrangaistuksen suorittamisessa sitä lyhentäen.

Lisäksi Valtiokonttori ehdottaa, että yhteydenpitorajoitusten osalta tulisi huomioida SyytKorvL:n 2 §:n mukainen kohtuullisuusarviointi. Valtiokonttori näkemyksen mukaan korvauksen maksaminen voidaan tapauskohtaisesti katsoa kohtuuttomaksi, jos henkilö ei ole ollut syyttömästi vapautensa menettäneenä

lain tarkoittamalla tavalla ja tutkintavankeusaika on hyvitetty kokonaisuudessaan vankeusrangaistusta lyhentäen.

Luovutustilanteet

Valtiokonttori toteaa lisäksi, että vakiintuneen korvauskäytännön mukaan SyytKorvL:a on sovellettu niissä luovutustilanteissa, joissa vapaudenmenetyks

on perustunut Suomen viranomaisen antamaan pidätysmääräykseen henkilön luovuttamiseksi Suomeen.

Näkemyksenne syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annettuun lakiin liittyvistä muista uudistamistarpeista (ks. jakso 2.9.5)

Valtiokonttori esittää, että syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annettua lakia

tulisi tarkastella ja uudistaa laajemmin kokonaisuudistuksen muodossa. Nyt ehdotettavat muutokset kohdistuvat vain osaan ko. lain uudistamistarpeista.

Valtiokonttori on ehdotuksen valmistelun aikana tuonut esille myös muita uudistamistarpeita sekä tarpeen lainsäädännön ajantasaistamiselle. Valtiokonttori

katsoo, että yksittäisten muutosten ohella kokonaisuudistus olisi perusteltua sääntelyn johdonmukaisuuden ja ennakoitavuuden parantamiseksi. Valtiokonttori

katsoo kuitenkin, että osittaisuudistuksessa tulisi jo mahdollisimman hyvin ottaa huomioon edellä mainittujen epäkohtien tilanne ja kirjata ne hallituksen

esitykseen Valtiokonttorin esittämällä ja perustellulla tavalla.

Aiemmin Valtiokonttorista annetun lain uudistuksessa on huomioitu Valtiokonttorin tietotarpeet myös SyytKorvL:n osalta ja Valtiokonttorilla on nykyään

riittävät tiedonsaantioikeudet. HE-luonnoksessa on nyt mainittu, että ”Esityksellä olisi vaikutuksia Valtiokonttorin asiankäsitelyprosesseihin. Täydennetään jatkovalmisteluvaiheessa” (HE-luonnos s. 26). Jatkon osalta Valtiokonttori haluaa tuoda esille, että Valtiokonttorille tulisi taata mahdollisuus saada muilta viranomaisilta säännönmukaisesti tarvittavat tiedot rajapintaratkaisujen kautta.

Huhtinen Inka
Valtiokonttori